

Perspektiv på kriget i Ukraina

De tre artiklarna i denna samling handlar om olika problemställningar.

Den första handlar om den ryska medelklassen i Moskva, som uppenbarligen stödjer Putins krig. De ger uttryck för den världsbild som Putin drivit i minst 15 år och särskilt intensivt under de senaste 4-5 åren.¹ Och de säger sig vara övertygade om att Ryssland kommer att vinna.

Den andra artikeln handlar om den ryska oppositionen i exil, där många säger att de är övertygade om att Putin kommer att falla. De är kritiska mot Trump och hans förhandlingar och är positiva till ökat europeiskt stöd till Ukraina.

Den tredje artikeln handlar om något helt annat, nämligen den tekniska revolution som har kommit i kölvattnet på kriget, nämligen den massiva användningen av drönare av olika slag, som förändrat krigföringen i grunden. I den typ av krigföring som användes under 2:a världskriget och fram till nyligen var pansartrupper, olika slags artilleri och flyg avgörande, men så är det inte längre.

Innehåll

Putin ger inte vika om det som gäller.....	1
Rysk opposition i exil skeptisk till förhandlingarna.....	3
Vapenkapplöpning i Ukraina	5

Putin ger inte vika om det som gäller

Moskvabor i medelklassen uttrycker sitt stöd för Kreml i kriget i Ukraina

Benjamin Quénelle, *Le Monde*, 23 maj 2025

I köket hemma i sin lägenhet hyser Vitalij inte minsta tvivel. Inte heller Sergej bakom sin dator på kontoret. I femtioårsåldern, familjefäder, arketyper för den nya medelklassen i Ryssland, välbärgade och välutbildade, stöder dessa båda Moskvabor sedan tre år den fullskaliga invasionen av Ukraina. De vill vara anonyma när de samtalat med en västlig journalist. ”De här förhandlingarna med amerikanerna är bara att slå blå dunster i ögonen”, säger Vitalij i sin lägenhet i centrum av Moskva.

”Hur skulle det kunna bli ett fredsavtal om fascisterna är kvar i Kiev?”, säger Sergej, arbetsledare på ett företag i databranschen, med en tekopp i handen, på företagets högkvarter i utkanterna av huvudstaden. De senaste veckorna har bägge noga följt européernas och amerikanernas diplomatiska manövrer, de rysk-ukrainska förhandlingarna den 16 maj i Istanbul, telefonsamtalet den 19 maj mellan Vladimir Putin och Donald Trump.

”Vi är inte på väg mot något fredsavtal. Vi är på väg mot ett storkrig. Europa kommer att stödja Ukraina till dejt yttersta. Och vi, vi kommer inte att ge efter på något”, säger Vitalij bestämt. ”Inget eldupphör är möjligt! Regimen i Kiev rår för kriget. Kriget kommer att sluta med att den regimen uppgör”, säger Sergej. De senaste förhandlingarna har inte på något vis påverkat deras övertygelse.

¹ Se t ex [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#) (juli 2021) och [Vart går Ryssland? Olycksbådande ideologiska tendenser](#) (2022)

"Putin för försiktig"

"Det går inte att ha något förtroende för Trump, en impulsiv åldrad pojkvasker som drömmer om Nobels fredspris. Putin har gjort en del eftergifter men kommer inte att ge vika i det som gäller", säger Vitalij, som på grund av ohälsa inte kunnat gå ut som frivillig i "den militära specialoperationen". Men han samlar in mat som skickas till fronten. "Européerna driver på om eldupphör eftersom de vet att det är vi som har fördel i terrängen. De vill frysa konflikten för att hindra Ryssland från att gå till attack i sommar", säger han.

"Europa fattar inte: ju mer man stöder Ukraina desto längre kommer kriget att pågå och desto mer kommer den ryska armén att avancera", säger även Sergej, som inte utesluter att enrollera sig militärt "om fosterlandet kräver det". Tills vidare räknar han upp krigsmålen: att återta de territorier "som historiskt tillhör Ryssland", demilitarisering av Ukraina "för att garantera vår säkerhet".

Som han ser det kommer förhandlingarna inte att hejda den ryska armén. Han är till och med otålig över den långsamma framryckningen. "På tv talar om om befriade byar. Men den här operationen sattes igång för att nå ända till Kiev. Putin är för försiktig, tar det steg för steg och vågar inte slå till ordentligt", säger Sergej. Han uttrycker sig närmast nedlåtande om de fyra resor Steve Witkoff, Donald Trumps speciella sändebud till Vladimir Putin, gjort till Ryssland. "Witkoff kan komma så ofta han vill. Vi har inget förtroende för någon från Väst, inte ens Trump. Hur många gånger har inte Väst lurat oss?"

Gatan utanför Vitalijs tjusiga lägenhet, liksom i kvarteret med Sergejs eleganta kontor, är dekorerad med paroller och färger för att fira 9 maj. Denna helgdag har blivit emblematiskt i Kremls propaganda. Moskva har firat 80-årsdagen av segern 1945, slutet på det "Stora Fosterländska Kriget".

På olika sätt framställer regimen dagens konflikt med Ukraina som en förlängning av Sovjetunionens kamp mot Nazityskland. På sina kavajer har Vitalij och Sergej fäst Sankt Georgs-ordens svarta och orangea band, sedan tsartiden symbolen för militär patriotism. "En seger kräver ytterligare en!", säger bägge två entusiastiskt. De är språkkunniga och förutom att titta på statstelevisionen läster de också på nätet brittiska och franska tidningar.

"Vi är väl informerade om allt Putin, Trump och statscheferna i Europa gör", säger en företrädare för 1990-talets liberala Ryssland, fortfarande relativt sympatiskt inställd till Kreml men som vill vara anonym. "Europeiska medier utgår från principen att i förhandlingarna är Ukraina konstruktivt, Europa oroligt, Washington på avstånd och Ryssland cyniskt. Det är skevt. Trots alla försonliga budskap till Trump står Putin fast vid sin linje: inget eldupphör utan fredsavtal om de djupare orsakerna till konflikten", säger denna person och citerar det som ledaren i Kreml säger. Enligt honom förlänger européerna kriget, i stället borde de inta en realistisk hållning beträffande Krim och Donbas: "Det är inte första gången gränserna ändras på vår kontinent. Det fattar Donald Trump. Det är orsaken till att tonfallet ändrats sedan några veckor. Med honom finns i alla fall början till dialog. President Emmanuel Macron borde också han lyfta telefonen och ringa till Putin!"

Bland de halvofficiella röster vi samtalat med i Moskva rullar samma diskurs oupphörligt: att diskussioner påbörjats är ett bra tecken, vägen är lång, inget kommer att få Moskva att vika från sina ursprungliga krav. "Trump är en möjlighet för oss. Han vill göra affärer i Ryssland. Med Putin kan han tala affärer och komma överens. Då kommer det amerikanska stödet till Kiev att upphöra, det blir slut på kriget, slut på Ukraina", säger exempelvis en f d regional guvernör vi träffat i Moskva.

Även om han uttrycker den officiella linjen vill även han vara anonym i samtal med västlig press. "Historien har visat att s k fredsavtal som fryser en konflikt inte är någon lösning.

Verkliga fredsavtal är vad den starkare parten driver igenom. Den starkares rätt är enda garantin för en varaktig och hållbar fred”, försäkrar han.

”Vilket slöseri med människoliv!”

Sådana krigiska uttalandet ökar missmodet bland den lilla kretsen av liberaler i Moskva. ”Våra hökar tjarar om att målen måste uppfyllas. Men är målet verkligen att tusen och åter tusen unga människors liv ska offras?”, invänder Natasja, ung kvinna i chefsposition på ett bokförlag. ”Vilket slöseri med människoliv, i både Ryssland och Ukraina. Jag gillar inte Trump men om Trump innebär en möjlighet till fred då stöder jag honom”, säger hon.

Paradoxalt nog kommer de mest entusiastiska reaktionerna om Trump i Moskva från dem som sedan februari 2022 varit motståndare till Kremls militära offensiv i Ukraina. ”Jag har blivit Trumpist mot min vilja”, hörs det ironiskt från Irina, pensionär och dissident såväl under det gamla Sovjet som under Putin. ”Med Trump finns ett litet hopp om att få stopp på dödandet vid fronten, ett litet hopp om normalisering för oss och en framtid för våra bara. Men Putin håller på med sitt vanliga spel, att vinna tid”, säger hon.

Även de tillhör den övre medelklassen, två Moskvabor som inser att förhandlingarna hamnat i en återvändsgränd. Sedan länge håller de depressionen borta med att fly in i vardagslivet och vill, försiktigtvis, inte ange något efternamn när de uttalar sig.

Natasja ska snart gifta sig och vill bilda familj. På bokförlaget har hon vant sig vid att vända ryggen åt kritiska röster, särskilt i kulturlivet. Hon försöker kunna publicera europeiska röster. En dag hoppas hon kunna resa bort ”och andas luften någon annan stans”.

Irina arbetar för att sonsonen ska slippa undan militärtjänst. Och hon har börjat skriva en självbiografisk bok om de tre senaste decennierna. Om 1990-talet blir den faktabaserad. Men om de senaste tjugofem åren, under Putins styre, kommer det att övergå till science-fiction, ”en fantasi om hur det hade kunnat vara [utan honom]”. Förhandlingarna med Donald Trump skulle kunna leda till ett fredsavtal och slutet på Putins ”militära specialoperation” i Ukraina. Men Irina är orolig. ”Den andra ’specialoperation’ som Kreml ägnar sig åt, den som riktar sig mot civilsamhället, riskerar att pågå länge än.”

Rysk opposition i exil skeptisk till förhandlingarna

Benjamin Quénelle, *Le Monde*, 23 maj 2025

Donald Trumps diplomati väcker blandade känslor inom den ryska oppositionen i exil. Trumps telefonsamtal med Vladimir Putin, den amerikanske presidentens initiativ och reaktionerna från härskaren i Kreml, var samtalsämnet också i Bryssel den 21 maj vid den antikrigs-konferens som samlat något dussintal företrädare för den ryska oppositionen. Ett evenemang på initiativ av Michail Chodorkovskij, ex-oligarken som blivit en av huvudpersonerna i den ryska oppositionen utomlands.

”Egentligen har Trump gett Putin ett mycket bra erbjudande. Man tar miste om man säger att Moskva inte lockas av att ta till vara det och få slut på kriget”, säger den tidigare chefen för oljekonglomeratet Jukos. Efter en rättegång med politiska förtecken frigavs Chodorkovskij den 20 december 2013 efter tio års fängelse.

Chodorkovskij är numera bosatt i London men hade inte åkt till Bryssel för att tala om sitt förflutna, utan om Rysslands framtid. Han är övertygad om att Putins regim kommer att falla. Enligt honom kan invasionen av Ukraina och kriget bara förlänga hans tid. ”Jag är optimistisk. Med Trump finns hopp om fred”, sade han till *Le Monde* under konferensen.

”Vladimir Putin har fått Washington att gå med på att han får behålla nästan allt han erövrat [Krim och de fyra regionerna i Donbas]. Och en del av sanktionerna mot Ryssland kommer att hävas. Det vore dumt att inte utnyttja det tillfället. Endera går Putin med på det. Eller också försöker han gå längre in i Ukraina mot Dnjepr med en ny offensiv i sommar. Men på sikt riskerar han att möta ett ukrainskt motstånd som stärks av det växande stödet från Europa”, säger Chodorkovskij. Som han ser det har EU fattat rätt beslut: ”Svara på stridsvagnar med stridsvagnar. Men upptrappningens logik kommer inte att gå så långt som till totalt krig för ingen vill ha ett kärnvapenkrig.”

Inom oppositionen i exil anser många emellertid att Trump gett efter för mycket och varit för försonlig. ”Man kan uppnå mycket mer med att samtidigt ha en pistol i handen och ett vänligt ord än bara med ett vänligt ord”, säger man ironiskt i kretsen kring Chodorkovskij. ”Förhandlingarna får det att snurra i huvudet. Som man kunde vänta sig slutar det i en återvändsgränd. Det här kriget beror på en person, på Putin. Mot honom behövs mer ekonomiska sanktioner och militära påtryckningar”, säger Marina Ovsjannikova, en av alla dessa anonyma som blivit kända för sitt motstånd mot kriget. Den 14 mars 2022, knappt en månad efter invasionen av Ukraina, lyfte denna producent på Kremls största tv-kanal mitt i direktsändning upp ett plakat med texten ”Nej till kriget”. Hon lever nu i exil i Frankrike och på ”anti-krigs-konferensen” i Bryssel pläderade hon för hårdare attityd mot Kreml.

”Det är det enda språk Putin förstår. Trump talar för milt. Kreml kommer att tro att allt är som vanligt och att man kan fortsätta. Europa måste visa att man inte går med på det, att man kan ge svar på tal”, säger även Kiril Parubets, en av medlemmarna av den skuggopposition som samlats i Belgien. Han är en ryss som ställt sig på Ukrainas sida och flydde från Moskva 2024 efter att ha varit jagad av FSB (federala säkerhetstjänsten i Ryssland). Numera bosatt i Frankrike arbetar han för att leta rätt på och hjälpa de ukrainska soldater som hålls inspärrade i Ryssland.

På mötet i Bryssel hade ett tiotal organisationer samlats för att få stöd av EU efter USA:s beslut att stoppa biståndet till internationella NGO:s. ”Trump fungerar som en affärsman. Han bryr sig bara om vad freden kan ge USA. Förhandlingarna kan bli till nytta om de leder till eldupphör. Men för närvarande tjänar de bara till att ge publicitet åt vänskapen mellan Putin och Trump”, sade ryss-ukrainaren Oleskij Laduchin under konferensen. Hans organisation siktar på att mobilisera internationell opinion kring ”de tusentals civila som kidnappats på de ockuperade områdena och hålls inspärrade i Ryssland i strid med internationella konventioner”.

Situationen för dem har inte stått på dagordningen vid diskussionerna mellan Washington och Moskva. ”Det är inget Trump prioriterar. Och Putin har det som växelmynt i kommande förhandlingar”, misstänker Laduchin.

”Förhandlingar som gör ont”

Andra i Bryssel vill helst tala anonymt. För att skydda medarbetare kvar i Ryssland vill de inte bli identifierade. ”Först gav förhandlingarna oss lite hopp, men nu gör de oss bara deprimerade. Putin har gått starkt ur dem”, säger en av dem nedstämt. ”Förhandlingarna gör ont både för Ukraina och Ryssland. Ger man efter för Putin får han frikort att fortsätta kriget och öka repressionen i Ryssland”, misstänker en annan och uttrycker sin ilska över ett Väst redo att ”normalisera” relationerna med regimen. ”Jag hyser mer hopp om EU:s sanktioner än om Trumps uttalanden. Jag kan inte tro annat än att internationell rätt kommer att bli rådande till sist”, säger Jelina Novopasjennaja, ung oppositionell. Hon lever i exil i Berlin och har där grundat en organisation för att hjälpa politiska fångar i Ryssland med distansundervisning. ”Den som öppnar portarna till en skola stänger ett fängelse ...” säger hon med ett citat av Victor Hugo. För att stärka den egna moralen i en tid full av ovisshet.

Vapenkapplöpning i Ukraina

Tim Judah, *New York Review of Books*, 15 maj 2025

Ny drönar-teknologi håller på att förändra slagfältet i Ukraina - och visa hur ålderstigen en stor del av vapenarsenalen i Väst blivit.

Medan jag i slutet av april satt och väntade utanför det största militärsjukhuset i Kyiv såg jag en man i rullstol komma ut från huvudentrén. Han pendlade sig ivrigt förbi sju ”igelkottar” - de stora anti-stridsvagnshinder i plåt som placerades ut på gatorna i huvudstaden i början av Rysslands fullskaliga invasion i februari 2022. Nu har nästan alla rensats undan. Soldater kom ut ur entrén med påsar med mediciner och stora platta foldrar med sina röntgenbilder medan besökare checkade in.

Mitt i denna morgonrusning körde mannen sin rullstol till slutet på den korta, avspärrade väg som ledde ut på gatan. Där tände han en cigarrett och såg sig omkring. Han var iförd en t-shirt i Ukrainas gula och blå färger. Ett av hans ben var amputerat jäms med knäet och det andra var helt borta. Bägge benstumpar fortfarande inlindade. Kanske led han av fantomsmärtor. Om några veckor skulle han vara fri från rullstolen och i färd med att lära sig gå på nytt med benproteser.

Den mannen var med största säkerhet en av de 380 000 ukrainare som president Volodymyr Zelenskyj i februari uppgav hade sårats i detta krig. Några dagar innan hade jag varit i en bunker och samtalat med en ukrainsk befälhavare. I direktsändning såg vi drönare skickas iväg från frontlinjen då han visade mig en kornig bild på en sårad rysk soldat. ”Titta, han har blivit av med ett ben”, sade han. ”Tänker ni göra slut på honom nu?”, undrade jag aningslöst. ”Nej, nej, nej”, svarade han. En svårt sårad soldater var sämre för Ryssland än en död, förklarade han. Först skulle han sätta livet i fara på alla som försökte rädda honom och under tiden skulle de då inte kunna hålla ställningarna och till sist skulle han behöva vård under lång tid, rehabilitering och pension, precis som mannen utanför sjukhuset i Kyiv. Dagen därpå träffade jag en högt uppsatt ukrainsk säkerhetstjänsteman som uttryckte något han aldrig skulle säga öppet. Vi samtalade om kriget och hur det stärkt identiteten bland många ukrainare som tidigare inte brytt sig särskilt mycket om de var ryssar eller ukrainare. Han sade att ryssarna betraktade sig som arvtagare till Tsar- och Sovjetväldet, men att det var ju ukrainarna också. Sedan sade han, ”Jag ska säga dig något mycket märkligt: vi är tvillingar!”

Precis som mannen utan ben med sin cigarrett funderar alla ukrainare också över vad framtiden har i sina händer. De har förlorat en femtedel av sitt land till Ryssland och för närvarande finns inga utsikter att få tillbaka något av det. De känner fantomsmärtan av familjer, hem och minnen som gått förlorade, för att inte tala om företag och tillfångar, i de ryskockuperade områden i öster och söder. Men medan soldater och civila fortsätter att dö varje dag är landet, precis som mannen utanför sjukhuset, i allra högsta grad vid liv.

Under våren har USA:s president Donald Trump försökt få till stånd eldupphör i det krig som han en gång skröt med skulle vara så lätt att få slut på att det bara skulle ta honom tjugofyra timmar. Ukrainarna höjde på ögonbrynen åt hur hans sinnesstämning skiftade och hur han och hans team som papegojor vidarebefordrade Kremls propaganda. Ena stunden öste officiella företrädare för USA sin galla över Zelenskyj och anklagade honom för att bära skulden till president Vladimir Putins invasion och i nästa muttrade Trump om Putins ”oerhört dåliga tajming” efter att tretton civila dödats i en missilattack mot Kyiv på natten till den 24 april. Han gick inte in på hur ”tajmingen” för attackerna kunde förbättras.

När Zelenskyj bad om att få köpa fler Patriot-robotar, som är avgörande för att försvara Ukrainas städer mot ryska långdistansdrönare och missiler, gjorde Trump narr av honom. I Kyiv hade man då utgått från att, oavsett eldupphör eller inte, USA inte längre tänkte förse Ukraina med vapen och viktig information. Men den 30 april undertecknade Kyiv och Washington så ett avtal om att ge USA företräde till framtida exploatering av ukrainska mineraltillgångar - något som kanske aldrig kommer att bli av. Trumps argument var att "USA:s närvaro vid anläggningarna kommer att bidra till att skydda landet". Men då avtalet inte har några säkerhetsgarantier kommer inget större företag att vilja investera innan Ukraina blir helt säkert.

En källa inom Ukrainas näringsliv betecknade avtalet som "politisk uppvisning" i och med att det gav Trump något i framgångsväg att visa upp för de allra mest rättrogna anhängarna till MAGA (Make America Great Again). Och om det gjorde Trump nöjd var det tillräckligt för honom. I början av maj började Trump sälja vapen till Ukraina igen och det rapporterades att ytterligare ett batteri Patriot-robotar höll på att överföras. Allt detta kom som en total överraskning. Och ryska kommentatorer började undra om inte Trump, som de börjat kraxa om som "vår man i Vita huset", höll på att föra dem bakom ljuset i alla fall.

Jag gillar att träffa den tidigare nämnde säkerhetstjänstemannen. Under det decennium jag känt honom har han alltid varit rättfram om vad som gäller, nu och framdeles. Nu sade han till mig, "Det är lättare att förutsäga hur Ukraina kommer att se ut om tio år än om tio dagar!" Och fyra dagar innan denna artikel gick i tryck var alla upptagna med att grunna över om Putin skulle infinna sig till fredssamtal med Zelenskyj i Istanbul den 15 maj. Det gjorde han inte.

I Pobuzke, tre timmars bilresa söder om Kyiv, kan man besöka Museet över Strategiska Missiler. En grå dag i april med duggregn kan det vara svårt att uppbåda någon större entusiasm för gamla sovjetiska stridsflygplan på väg att rosta, med döda getingar på fönstren till sina cockpits, eller parkeringsplatser fyllda av rester av diverse ryskt pansar från det pågående kriget. Under Sovjettiden var en tredjedel av Sovjetunionens interkontinentala robotar baserade i Ukraina. När man kommer in i bunkern slår Yurij, den 67-årige guiden som tjänstgjorde i de sovjetiska styrkorna intill, på en strömbrytare till luftkonditioneringen. Sen klämmer man in sig tillsammans in i en liten hiss för att till sist klättra nerför en stege till det lilla kontrollrum från vilket interkontinentala missiler i denna del av Ukraina kunde avfyras från sina silon. Det finns britsar, en toalett, en samovar, en tekanna, tekoppar och en elektrisk platta för en stekpanna. Sex män kunde ha överlevt Armageddon i detta komplex under fyrtiofem dagar.

Allt är omsorgsfullt bevarat och Yurij öser ur sig siffror om missiler och laddningar. Man slår sig ner bakom ett skrivbord med strömbrytare och knappar. Yurij förklarar att när väl order kommit från Moskva skulle två man i rummet båda vara tvungna att trycka på en knapp, något som även jag och en kollega fick göra. På en skärm såg vi missiler avfyras, kretsa runt jorden och förstöra städer.

1994 hjälpte USA Ukraina att göra sig av med sina kärnvapenmissiler. Samtliga 18 kommandocenter förstördes, utom just detta som behölls som museum. När Sovjetunionen rasade samman kunde inte regeringen i Ukraina ha avfyrat missilerna, kommando- och kontrollsystemen var kvar i Moskva. Även om det varit möjligt att återskapa dem i Ukraina hade det tagit årtal och massor av pengar. De interkontinentala missilerna skickades till Ryssland och i gengäld undertecknade USA, Ryssland och Storbritannien Budapest-Memorandum, där man lovade att respektera Ukrainas territoriella integritet. De var överens om att frågan skulle överlämnas till FN:s säkerhetsråd om Ukraina behövde hjälp "i händelse av yttre aggression". Vid den tiden framstod kanske tanken på att Ryssland skulle försöka

erövra och annektera delar av grannlandet som så absurd att det absurda i att vända sig till Säkerhetsrådet, där Ryssland har vetorätt, aldrig riktigt noterades. Det torde ha varit lika fåfängt som att be Säkerhetsrådet ingripa om USA med våld försökte annekteras Kanada eller Grönland.

Tillbaka uppe på marken frågade jag Yurij om han ansåg det varit ett misstag av Ukraina att lämna ifrån sig sina missiler. Skulle Ryssland ha vågat annektera Krim 2014 och sedan försökt krossa Ukraina som stat om man fortfarande förfogat över dem? Ja, sade han, att Ukraina frivilligt gjort sig av med missilerna ”gör mig lite deprimerad”. Helt klart är att Budapest-Memoranda och kärnvapenavrustningen på 1990-talet kastar en mörk skugga, nu när ett av Putins huvudkrav är demilitarisering av Ukraina plus att man lämnar ifrån sig alla delar av de fyra provinser i öster och söder som Ryssland påstår sig ha annekterat, men ännu inte ockuperat.

Den lärdom de flesta ukrainare drar av detta är att allierade inte går att lita på, att Ryssland, under Putin och sannolikt även under hans efterträdare, aldrig kommer att överge sin önskan att underkua deras land och att deras land måste vara beväpnat till tänderna för att kunna försvara sig. Men hur ska detta bli verklighet? Utan några förhandlingar har Trump redan gått med på Putins krav att Ukraina aldrig får bli medlem av Nato och han säger ju också att Ukraina inte sitter på några mer kort. Där tar han miste. De kanske inte har lika bra kort som ryssarna just nu men de har många kort och planerar att skaffa sig ännu fler.

När Sovjetunionen rasade samman hamnade Ukrainas betydande militärindustri i en brant utförsbacke. Nu när ukrainska missiler ryska mål militärt och inom oljeindustrin långt inne i landet. Sedan den ryska invasionen inleddes 2014 och framför allt sedan 2022 har Ukrainas militärindustri rest sig som en Fågel Fenix och om det bara fanns mer pengar kunde man tillverka ännu mer vapen. Enligt Herman Smetanin, Ukrainas minister för strategisk industri, uppgick landets militära produktion 2024 till 35 miljarder dollar - trettiofem gånger så mycket som 2022.

Hösten 2022 rev ukrainska styrkor upp de ryska och jagade bort dem från en stor del av det territorium de erövrat efter attacken i februari. I november samma år tvingades ryssarna retirera från staden Cherson, som ligger vid den mäktiga floden Dnjepr. Jag skrev om den festyra som rådde där några dagar senare. Folk trängdes på Frihetstorget i centrum och Zelenskyj anlände och höll ett triumfatoriskt tal. Idag är allt annorlunda. Ryssarna drog sig tillbaka på andra sidan floden och även om de fortsätter att beskjuta staden med granater handlar det nu framför allt om krig med drönare.

Artem, en ukrainsk soldat, körde mig längs de nästan folktomma gatorna i staden. I närheten av floden tangerade vi ett område som blivit för riskabelt för att någon skulle kunna bo där. När vi passerade Frihetstorget såg vi en ensam pensionär med shoppingväska. Under träden på en tom boulevard höll en kvinna på att mata fåglar och kattor. I en intilliggande by, i en skola i en källare som nu gjorts om till klassrum, sade Oleksandr Prokudin, chef för den militära administrationen i regionen, att slaget om Cherson nu blivit ”Star Wars”. Båda sidor testar de senaste drönarna. Artem sade att en ”elektronisk ridå” upprättats på den här sidan av floden för att störa och lura drönarna. När en drönare blir störd kan den skjutas ner eller bara gå förlorad. Att lura innebär att fienden kan förändra drönarens hemmabas och sedan låta den återvända ”hem” och explodera där. Medan vi samtalade visade han mig en upptagning på sin telefon från en hackad rysk drönare som befann sig någonstans i närheten. Teoretiskt, sade han, innebar det att man kunde se den flyga mot en och döda en.

I februari 2022 hade Ukraina så gott som inga militära drönare. I fjol tillverkade man 2,2 miljoner och i år hoppas man nu upp till 4,5 miljoner. De flesta är s k FPV, First-Person-View, vilket innebär att operastören bär glasögon eller kontrollerar dem via en skärm.

Ukrainas armé, säger Jevgen Hlibovytskyj, chef för tankesmedjan Frontier Institute, har haft problem med rekryteringen och det har tvingat landet att ”vända sig till teknologi för att kompensera denna brist”. Den hastighet drönare blivit till ledande vapen i kriget är en direkt konsekvens av bristen på manskap och att man haft en egen industriell förmåga att tillverka dem.

Men störningar, och avsaknaden av kvalificerade piloter, innebär att två tredjedelar, eller mer, av ukrainska och sannolikt också ryska FPV:s och andra drönare inte når målet.

Vapenkapplöpningen går ändå så fort att saker och ting redan förändras som svar på den sortens problem. Cirka 70 procent av förlusterna på slagfältet sägs nu orsakas av drönare. Den nya generationen drönare kontrolleras av en fiber-optisk tråd uppemot 15 kilometer lång - som en metrev - och har därför ingen radiosignal som går att störa. De förser även piloten med en bättre bild. Men trots att fiber-optiska drönare kan komma att dominera slagfältet i slutet av sommaren är det bara en kortsiktig lösning.

Därför är kapplöpningen nu i full gång om lasers för att förblinda fientliga drönare och AI som ska göra de ukrainska autonoma. När jag för drygt två år sedan träffade Jaroslav Azjnyuk för första gången berättade han om Petcube, ett framgångsrikt företag han startat 2012. Det gjorde det möjligt att på skärmen se hur ens hund hoppade för att fånga en godsak som precis avfyrats på distans. Antagligen är det en logisk utveckling från flygande hundkex till flygande drönare. Fjärde Lagen, Azjnyuks nya företag, arbetar dessutom på att göra drönarna autonoma, sade han ...

... autonoma bombuppdrag, autonom målsökning och autonom navigering mot den zon där den dödar.

Dvs ett område där inga egna trupper eller civila befinner sig men dödligt för fienden. Det han tänker sig är att ”till sist kommer vi att ha operatörer där var och en kanske sköter tusentals drönare”. Autonoma drönare kommer att förändra slagfältet på samma sätt som FPV:s gjort.

Ukraina har redan testat laservapen och dödszoner är redan något känt. Drönar-linjer är ett program som syftar till att göra det nästan omöjligt för ryssarna att röra sig i ett område på upp till femton kilometer längs frontlinjen. Ivan, en soldat jag träffade och vars enhet stridit i Toretsk, gav mig ett grafiskt exempel på vad det innebar att befinna sig i dödszonen och inte kunna röra sig. Två veckor innan hade ukrainska styrkor där fått retirera men fem soldater hade suttit fast under ruinerna till lett hus två och en halv kilometer bortom den nya frontlinjen och sjuttio meter från en ny rysk position. Männen var desorienterade, sårade och bad om att bli undsatta. Ukrainska drönare släppte ner mat och batterier och bombade den ryska ställningen, annars fanns ingen möjlighet för någon att ta sig över landremsan och undsätta dem.

Även om det lär lätt att släppa ner små mängder förnödenheter till en position liknande denna börjar logistiken bli ett allt större bekymmer. Kamikaze-drönare kan landa och vänta längs en väg och när en övervakningsdrönare spårar upp ett fordon aktiveras drönaren på marken och bli till ett bakhåll. Ilija var soldat tidigare men är nu ingenjör och arbetar med SkyLab, ett företag som gått från att tillverka stora drönare som kan fälla bomber till mindre land-drönare. Obemannade markfordon (UGV:s) kan transportera last till en dödszon. I början av kriget gick det att lasta en bil eller ett pansarfordon med ammunition och köra dem till fronten, men med drönarna har det blivit mer riskabelt. En av orsakerna till att ryssarna i mars kunde driva ukrainska styrkor från den del av den ryska Kursk-regionen som de intagit var att fiber-optiska drönare gav dem övertaget.

Ilija och Jevgenij Rvatjov, chefen för SkyLab, tog mig till lite ojämn terräng utanför Kyiv, lastade av sina meterlånga UGV:s och skickade snurrande iväg dem mot fjärran. Den här var

försedd med fyra landminor som sedan placerades ut. När den kom tillbaka var den redo att transportera tvåhundra kilo ammunition eller något annat. De trodde att det kunde finnas tvåtusen land-drönare vid fronten nu men att det vid slutet av året kan röra sig om tiotusentals. Jag fällde kommentaren att de kunde bli motsvarigheten till åsnorna i gamla tiders krig och då visade de mig en video om att ryssarna idag använder sig av just åsnor. En drönare behöver ingen mat, bara laddas för två timmar, sade de då. De höll nu på med AI för nästa generation av UGV:s som kommer att vara försedda med sensorer för att navigera runt målen. Det fina med dessa land-drönare är att de i och med att de är så små blir svåra att spåra från luften och att de förflyttar sig så snabbt att de blir besvärliga att träffa. Om de skjuts ner har ändå inga liv gått till spillo och de har bara kostat motsvarande en billig bil.

Olena, som sköter militära enheter för evakuering av sårade, berättade att man testat större UGV:s för att hämta hem sårade vid fronten. Men kommer de inte att vara synliga och lätta att träffa, undrade jag? Visst, svarade hon, men om någon ändå håller på att förblöda snabbt är det värt risken.

I Kyiv råder enorm upphetsning över all denna utveckling på ”mili-tech”-området. Jag träffade folk från SkyLab på en konferens anordnad av Bravel, en regerings-plattform som knyter samman start-ups med militären. Några dagar senare var ett evenemang anordnat av en NGO vid namn Invest in Bravery full av investerare, uppfinnare och entreprenörer. I sina tal framhöll de att Ukraina nu, med drygt två miljoner man i vapen, hade den största, mest erfarna armén i Europa (givetvis förutom Ryssland) och folk applåderade när det sades att länder i Väst behöver Ukraina mer än vad Ukraina behöver dem. Ytligt sett kan det låta lite bisart eftersom Ukraina inte tillverkar tillräckligt med utrustning på egen hand för att kunna överleva, men poängen är följande: kriget har visat att dyrbar hårdvara i västliga förråd håller på att bli föråldrad. Det viktiga nu, bortsett från tech, är erfarenhet. Sedan den fullskaliga invasionen startade har tiotusentals ukrainska soldater utbildats i Väst. Men, säger ukrainarna, det enda många av instruktörerna har haft att utgå från har varit ”strider mot män med Kalasjnikovs i bergstrakter”. Lärdomar från Afghanistan eller Irak är inte mycket till hjälp då. Kanske håller det budskapet på att tränga igenom. I slutet av april uppgavs att ukrainska soldater nu höll på att utbildas brittiska trupper i krigföring med drönare.

Men det går inte att låta sig helt förhäxas av tech. Den är avgörande, den har förändrat krigföringen och den har gjort det möjligt för Ukraina att hålla emot ryssarna. Men valet står inte mellan att strunta i en Patriot-missil för 4 miljoner dollar och köpa 10 000 FPV-drönare i stället, utan att hitta den rätta mixen. Det är också viktigt att inte bli blind för det mänskliga priset för kriget. Jag befann mig på militärsjukhuset i Kyiv för att jag väntade på Anastasia Savova, en tjugosexåring som sköter Always Faithful, en organisation som arbetar för krigsfångar inom marinen som hålls av ryssarna. Hennes far tillfångatogs i maj 2022 då Azovstal föll, den enorma stålanläggning som tjänat som ukrainarnas sista tillflykt i Mariupol. I två år har hon svävat i okunnighet om hans öde, inte ens vetat om han var vid liv. Den 19 mars hade han ingått i en fångutväxling och hon ville att jag skulle vara med när de träffades.

Innan hade hon skickat bilder av honom på WhatsApp. Oleksandr Savov, 46 år, hade återvänt utmärkt och sjuk i tuberkulos. När jag först såg honom fysiskt kände jag inte igen honom för på de sex veckor som gått sedan frigivningen hade han lagt på sig åtskilliga kilon. Som fånge, sade han, hade han bara tänkt på två saker: mat och sömn. Fångarna hade ständigt misshandlats och följden hade blivit kronisk smärta. Fysiskt höll han på att återhämta sig, men psykologiskt skulle det ta mycket längre tid. Den morgon vi träffades berättade han att han drömt att han suttit i fångbaracken iförd militäruniform och medaljer och att en kollega sagt till honom: ”Ta av dig dem! Om ryssarna får se dig kommer de att slå varenda en av oss!” Våldtäkt hade varit vanligt. Ryssarna våldförde sig på fångarna med järnrör och fogpistoler, den sort som används för att tätat materiel. ”De kommer att vara våra fiender för alltid”, sade

han. Ville han ha eldupphör, undrade jag? Om Ryssland inte återlämnade det territorium man ockuperat ”anser jag att vi måste strida. Det finns ingen återvändo”.

Många, och kanske de flesta, håller inte med honom. Russifieringen av de ockuperade regionerna och att de som är för Ukraina gett sig av innebär att de ”redan är ett annat land” sade en affärsman, som inte ville bli identifierad. Det var ”bäst att vara uppriktig” och ”glömma dem”. I så fall skulle övriga Ukraina ha bättre möjligheter att återhämta sig och integreras med resten av Europa. ”Annars ser jag inga utsikter.” Även han motsatte sig ändå något rättsligt erkännande av den ryska annekteringen, det vore politiskt omöjligt för Ukraina. Ett läckt utkast till en amerikansk plan för eldupphör talade om att USA tänkte erkänna Putins annektering av Krim, vilket av de flesta européer skulle betraktas som ett hugg i ryggen och ett slags Sudetenland 1938 2.0. 1940 annekterade Sovjetunionen de baltiska staterna och det erkände USA aldrig någonsin officiellt.

Soldater berättade att bristen på manskap innebar att de inte fick någon vila och även om Putin fortfarande ville krossa Ukraina skulle ett vapenstillestånd skona människoliv. Olena på enheten för evakuering av sårade anser att alltför många redan kopplat bort kriget och att ett eldupphör skulle leda till demobilisering och göra landet fogligt och sårbart för nya attacker. Ett eldupphör skulle innebära återgång till det slags frysta konflikt som rådde mellan 2015 och 2022 och ryssarna skulle bara invänta dagen då de vore redo att försöka erövra mer av landet.

Saker kan förändras men ingen ukrainare jag träffade trodde att Putin ens ville ha ett eldupphör. ”Det kommer inte att bli av”, sade Hlibovytskyj, chefen för Frontier Institute.

De tror att de har övertaget. De kan försöka sig på en del taktiska drag som ett tredagars eldupphör eller vad som helst bara för att få en del sanktioner hävda, men annars tyder inget på något ändrat sinne. Ryskt imperietänkande har inte berövats sina förhoppningar.

Den politiske bedömare Andrij Buzarov tror inte att konflikten kommer att vara över vid ett eldupphör och att det politiska livet i Ukraina återgår till det normala. Desinformation och propaganda skulle komma till användning för att splittra landet, säger han. I motsats till tidigare finns idag ingen livskraftig ”pro-rysk” opinion, men rysk soft-power i landet handlar inte bara om språk och religion som delar de ortodoxa troende. ”Det handlar också om historia och hjältar”, säger han. Ryssarna kommer att mala på och försöka destabilisera ett traumatiserat samhälle där folk snabbt kommer att klandras för vad de gjorde eller inte gjorde under kriget. De kommer också att använda frågor som HBTQ-rättigheter för att framställa Väst som degenererat. Om Trump anses ha svikit Ukraina, vilket redan är den allmänna uppfattningen, och Europa inte kan eller vill ta upp stafettpinnen då kommer frågan att bli, ”Nå, vad fick ni av Väst, vad har ni nu?”

I taxin på väg till järnvägsstationen för att ta nattåget från Kyiv till Polen pratade jag med Andrij, föraren. Han sade sig vara sextio år, säker på att ”kriget kommer att pågå resten av mitt liv” och att precis som, enligt hans uppfattning, araberna i åttio år försökt krossa Israel ville Ryssland också krossa Ukraina. Sen berättade han att hans riktiga jobb var som astrolog och att de affärerna gick bra för att folk vill veta vad framtiden har att bjuda på.